

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

Župančičeva 3, 1000 Ljubljana

T: 01 369 52 00
F: 01 369 57 83
E: gp.mp@gov.si
www.mp.gov.si

URAD VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA KOMUNICIRANJE
Gregorčičeva ulica 25

1000 LJUBLJANA

E-pošta: gp.ukom@gov.si

Številka: 091-29/2013/2
Datum: 14. 7. 2015

**ZADEVA: ODGOVOR NA PREDLOG – POLIGRAF ZA DOKAZOVANJE IZJAV PRIČ V
PREKRŠKOVNEM IN SODNEM POSTOPKU**

Zveza: Predlagam.vladi.si predlog 6778-176: (vaš dopis št. 092-176/2015/1 z dne 7. 7. 2015)

Ministrstvo za pravosodje je prejelo predlog, posredovan preko spletnega portala predlagam.vladi.si, ki se nanaša na uporabo poligrafa za dokazovanje v prekrškovnem in sodnem postopku. Predlagatelj navaja, da bi morali strankam omogočiti uporabo poligrafa kot dokaza v prekrškovnih in sodnih postopkih. Sodna praksa Vrhovnega sodišča naj bi bila do uporabe dokaza s poligrafom odklonilna, ker naj bi dopustitev takšnega dokaza pomenila pritisk na priče, ki na tak dokaz ne bi pristale. Tako argumentiranje se zdi predlagatelju neutemeljeno, saj naj bi bila povsem enaka situacija glede pravice do molka. Uporabljena pravica do molka se namreč ne sme razlagati v škodo obdolženca. Nadalje opozarja na primer ameriške zvezne države Indiana, v kateri morajo bodoči policisti opraviti poligrafsko testiranje. Predlagatelj opozarja, da se v praksi sodne odločbe prevečkrat opirajo na izjave posameznih prič, katerim se sodišče odloči verjeti, pri čemer navaja konkreten primer prekrškovnega postopka, v katerem je bil udeležen sam. Predlaga, da se dokaz s sodnim izvedencem, ki ga predlaga stranka, določi pa sodišče, obravnava enako, kakor dokazi z drugimi zapriseženimi sodnimi izvedenci. Vnaprejšnje onemogočanje takšnega dokaza naj bi onemogočala obrambo v primerih, ko si nasproti stojita izjava stranke in priče, ki je uradna oseba. Stroške postopka bi plačala stranka, ki v postopku ne bi uspela. Tako bi omogočili razbremenitev nedolžnih v primerih, ko so edini dokazi proti njim izjave nezanesljivih ali pristranskih prič.

Uvodoma želimo poudariti, da Ministrstvo za pravosodje ne sme komentirati konkretnih zadev, o katerih odločajo sodišča Republike Slovenije, saj mu to preprečujeta ustavno načelo delitve oblasti (drugi odstavek 3. člena Ustave Republike Slovenije¹; v nadaljevanju: Ustava) in ustavno določena neodvisnost sodnikov, ki so pri opravljanju sodniške funkcije vezani le na ustavo in zakon (125. člen Ustave).

¹ Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13.

Ministrstvo za pravosodje prav tako ne more podati takšne razlage predpisa iz svoje pristojnosti, ki bi pravno zavezovala druge državne organe ali celo sodišča. V Republiki Sloveniji lahko t.im. avtentično razlago zakonov poda le Državni zbor Republike Slovenije², pri čemer gre (s primerjalnopravnega vidika) za posebnost, ki jo je moč najti le še v nekaterih drugih državah. Ministrstvo za pravosodje torej v nadaljevanju podaja zgolj neobvezna pojasnila.

Poligrafski postopek (gre za širši pojem od poligrafa) je urejen v Zakonu o nalogah in pooblastilih policije,³ ki je sicer v pristojnosti Ministrstva za notranje zadeve, ker pa se predlog nanaša na uporabnost dokaza, pridobljenega s poligrafskim testiranjem, v sodnih postopkih, odgovor podaja Ministrstvo za pravosodje.

Poligrafsko testiranje je eno izmed policijskih pooblastil (deseta alineja prvega odstavka 33. člena ZNPPol), ki se lahko izvede le s pisnim soglasjem osebe (10. člen ZNPPol).⁴ Oseba mora biti predhodno seznanjena tudi z dejstvom, da se »rezultati poligrafskega postopka ne morejo uporabiti kot dokaz v kazenskem postopku« (tretja alineja prvega odstavka 48. člena ZNPPol). Posebnost poligrafskega postopka je v tem, da se poskuša na podlagi interpretacije psihofizioloških reakcij zaključiti, ali oseba govori resnico. Naprava namreč ne poda rezultata, kdo govori resnico oziroma kdo laže. Zapiše samo psihofiziološke reakcije, ki jih je v nadaljevanju treba pravilno interpretirati, ta interpretacija pa je odvisna od številnih dejavnikov. Predvsem pa je pomemben predtestni pogovor z osebo, ki predstavlja osnovo, na podlagi katere je moč opraviti test in meriti odklone. Slednje naj bi namreč merili glede na povprečno počutje testiranca, pri čemer je ključno vprašanje, ali je bilo mogoče pred samim testiranjem to povprečno počutje ustrezno izmeriti.⁵ Ob tem je treba tudi poudariti, da se na policiji nihče ne počuti lagodno, tudi če je nedolžen, lahko npr. doživlja stres že pred samim postopkom preverjanja. Poligrafski postopek je po eni strani moč pretentati (ne gre torej za oceno kredibilnosti priče, ki jo izvede vsak sodnik, temveč za sklepanje o resničnosti pričanja na podlagi »primarnega« odzivanja osebe), po drugi strani pa gre za zelo invaziven poseg v intimo posameznika, saj se dejansko ugotavlja, ali oseba »priča proti sebi«, brez da bi se tega sploh zavedala oziroma brez da bi svoje pričanje sploh nadzorovala, še toliko manj, da bi si to želela – stol na katerem sedi testiranec npr. beleži reakcije, celo stiskanje danke⁶ (pri tem je potrebno upoštevati dejstvo, da večina ljudi ne želi pričati proti sebi, kar je nenazadnje njihova ustavna pravica – četrta alineja 29. člena Ustave). Ravno zato so morebitne napake še toliko bolj usodne.

Glede na navedeno naj bi se poligrafski postopek uporabljal zlasti za izključitev nedolžnih v predkazenskem postopku, torej kot delovni pripomoček, ki ga uporablja policija, seveda pa velja tudi obratno, možno je, da na podlagi poligrafskega postopka policija še dodatno usmeri svoje preiskovanje zoper določeno osebo.

Pri tem velja omeniti, da je bil poligrafski postopek oziroma natančneje stališča sodišč o njegovi neprimernosti z vidika dokazovanja⁷, tudi predmet ustavno sodne presoje. Ustavno sodišče Republike Slovenije (ki v navedeni zadevi citira tudi primerjalno pravno ureditev ter odločbe

² 107. in 149 – 152. členi Poslovnika Državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10 in 80/13).

³ Uradni list RS, št. 15/13 in 25/13 – popr.; ZNPPol.

⁴ Način pridobitve soglasja in seznanitve osebe v poligrafskem postopku bolj podrobno ureja 10. člen Pravilnika o policijskih pooblastilih (Uradni list RS, št. 16/14), tehnični kriteriji in postopek izvedbe poligrafskega postopka pa z internim aktom določi generalni direktor policije.

⁵ Ni tako kot v filmih, ko je v petih ali desetih minutah vse končano, Felc Mitja, Delo, 30. 5. 2015.

⁶ Ibidem.

⁷ Glede tega obstaja tudi dokaj kritična literatura, med drugim kot začetno izhodišče navajamo samo: Zakon o kazenskem postopku s komentarjem, mag. Štefan Horvat, GV Založba, Ljubljana, 2004, str. 309-310.

nemškega Zveznega ustavnega sodišča in ameriškega Vrhovnega sodišča) je tako med drugim zapisalo:

"20. Če je dokazno sredstvo nezanesljivo, potem ne more biti dovoljeno niti v primeru, ko obdolženec njegovo uporabo neposredno zahteva. Sodišča izhajajo iz tega, da bi na podlagi dovolitve dokaza s poligrafskim testiranjem sodišče po načelu proste dokazne presoje vselej presojalo njegovo dokazno vrednost, ne glede na to, ali bi se izkazalo, da pomenijo rezultati za obdolženca obremenitev ali razbremenitev. V teoriji kazenskega procesnega prava je mogoče zaznati tako stališča, ki podpirajo ugotovitev o nedovoljenosti in nezanesljivosti poligrafskega testiranja, kot tudi stališča, ki so temu naklonjena, čeprav so slednja v manjšini. Stališča, ki poudarjajo nedovoljenost poligrafskega testiranja, opozarjajo med drugim na to, da pravni sistem ne sme dopuščati dokazov, ki bi bili pridobljeni tako, da obdolženec ne bi imel kontrole nad rezultati lastnega izpovedovanja ali celo, da bi imel kontrolo nad rezultati svojega voljnega izpovedovanja, ne pa nad tistim, kar bi država dobila poleg tega s pomočjo njegovega voljnega izpovedovanja. Dejstvo je, da med poligrafskim testiranjem obdolženec besedno izpoveduje, res pa je, da ključni del njegove izpovedbe ni umsko-voljno oziroma besedno izpovedovanje, pač pa informacija, ki jo daje njegovo telo. Kljub temu pa brez besedne komunikacije poligrafsko testiranje ni mogoče – besede so posrednik do telesa, obdolženec mora uporabiti voljo po izpovedovanju, če naj se testiranje sploh izvaja, in v tem pogledu je to dejanje bolj podobno zaslišanju kot telesnim dokazom.

21. Stališča teoretikov in tuje sodne prakse je treba upoštevati vsaj do te mere, da resno vzpostavijo dvom v zanesljivost in celo dovoljenost dokaza, pridobljenega s poligrafskim testiranjem. Zato stališčem sodišč, ki so zavrnila izvedbo poligrafskega testiranja, ni mogoče očitati kršitve tretje alineje 29. člena Ustave. Če gre za dokaz, ki je tako nezanesljiv, sodišča z zavrnitvijo njegove izvedbe ne kršijo pravice do obrambe iz tretje alineje 29. člena Ustave."⁸

V zvezi s poligrafskim testiranjem na področju delovnih razmerij opozarjamo na stališče Varuha človekovih pravic, da takšno testiranje predstavlja prekomeren in nesorazmeren poseg v zasebnost, osebnostne pravice in dostojanstvo zaposlenih in se ne bi smelo uporabljati tudi ob soglasju zaposlenih, saj to soglasje v večini primerov ne bi bilo izraz prave in svobodne volje zaposlenega, ki ni v enakopravnem odnosu s svojim delodajalcem. V Uradu Varuha človekovih pravic ne vidijo primerov na področju delovnih razmerij, ki bi opravičevali tako močan poseg v osebnostne pravice in dostojanstvo delojemalcev in ocenjujejo, da delodajalci lahko uporabijo druge, milejše in za zasebnost in dostojanstvo delavcev manj invazivne metode in ukrepe.⁹

Glede na navedeno ocenjujemo, da je sedanja ureditev, ki ne dovoljuje uporabe izsledkov poligrafskega testiranja kot dokaza v kazenskem oziroma prekrškovnem postopku, ustrezna in podkrepljena tudi z navedeno ustavnosodno presojo, ki je to vprašanje dokončno razrešila že pred leti.

Vse navedeno glede kazenskega postopka in predkazenskega postopka velja tudi za področje dokazovanja v postopkih glede prekrškov, saj so prekrški, kot je znano, del ti. kaznovalnega prava ozir. koncepta "kazenske obtožbe" po 6. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah in je torej pravo prekrškov v tem delu izenačeno s kazenskim postopkovnim pravom.

V zvezi s stališči iz predloga je vprašanje uporabnosti dokazov s področja poligrafskega testiranja trajno rešeno z ustavnopravnega vidika - ni jih možno uporabiti v postopkih.

S spoštovanjem.

Dr. Ciril KERŠMANC
v.d. generalnega direktorja

⁸ Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije št. Up-3367/07 z dne 2. 7. 2009, Uradni list RS, št. 67/2009 in OdlUS XVIII, 79.

⁹ <http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnosti/novice/detail/stalisce-varuha-poliqraf-v-na-podrocju-delovnih-razmerij-nedopusten/?cHash=06dc5eae35fbae781d63b3e6a8231e2>